GRAAUW
door de eeuwen

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door:

- Rabobank Kloosterzande-Graauw
- Bouwbedrijf De Caluwé en Broekaart B.V., Graauw
- Grond- Gewas- & Milieulaboratorium Zeeuws-Vlaanderen, Graauw
- Prins Bernhard Cultuurfonds Zeeland
- Gemeente Hulst
- Dorpsraad Graauw
- Fons en Gré Mangnus-Staal, Graauw
- V.O.F. Ligatuur, Graauw
- Marie-Josée Truyens, Sint-Niklaas
- Transportbedrijf d'Haens, Paal
- Administratiekantoor Bidema, Hulst
- Bouwbedrijf Van Driessche-De Koster & Van Bunderen, Hulst
- Van Hoye Immo, Stekene

Afbeelding omslag:
Jan Haak, *Plegtige Inwijding van het nieuwe schoolgebouw in de gemeente Graauw*, 1866, olieverf op karton, 50x66 cm, privé-bezit Luyckx-de Graef
Foto: J.E.M. Bleijenbergh, Axel

Grafische vormgeving en omslagontwerp: Corine Kisling
Eindredactie: Paul Verhuyck & Corine Kisling
Druk: Drukkerij Room, Sint-Niklaas
Copyright © 2005 Kerkbestuur en auteurs

Paul Verhuyck & Corine Kisling (red.)

GRAAUW
door de eeuwen

Geschiedenis van Graauw
door
Jac. de Baar

Franciscus de Vos, schilder
door
Jan Olsen

Liber Memorialis of Gedenkboek
editie
Paul Verhuyck & Corine Kisling

Uitgegeven door het r.-k.
Kerkbestuur Heilige Maria Hemelvaart
t.g.v. het 200-jarig bestaan van de parochie
Graauw 2005

Frans de Vos, kunstschilder

door

Jan Olsen

Frans de Vos, 1880-1936.

Op de titelpagina de profeten Amos en Jonas (met boek), kerk Graauw.

FRANS DE VOS, KUNSTSCHILDER

Wie in het kerkgebouw te Graauw zijn blik laat rusten op het ritmisch aangebrachte schilderwerk of de met vuur gepenseelde stichtende taferelen uit de bijbel en de christelijke traditie, stelt zich wellicht de vraag wie dit prachtige kunstwerk heeft gerealiseerd. Om daarop antwoord te geven, nemen we u mee langs het levenspad van een bijzonder man van over de grens. Afkomstig uit een eenvoudig Vlaams arbeidersgezin met een nederige stamboom, bracht hij het tot circusdirecteur, gerenommeerd schilder van circusfaçades en vooral tot een voortreffelijk kunstschilder. Hij raakte zelfs bevriend met wereldbefaamde artiesten zoals Valerius de Saedeleer. Een zwerftocht voert ons langs Vlaamse steden en eindigt in het Oost-Vlaamse Balegem, waar de schilder een eigen atelier zou uitbouwen.

Kermiskind

Joannes Franciscus de Vos, kortweg Frans genaamd, werd te Sint-Amandsberg, voorstad van Gent, geboren op 4 februari 1880 als vierde kind in een gezin van zes. Zijn doopsel ontving hij de dag erop in het houten noodkerkje van de aldaar pas in 1878 opgerichte parochie H. Hart, in de buurt van de Krekelberg.

Zijn vader Charles was geboren te Brugge in 1845, en op 30 oktober 1869 te Gent gehuwd met Ida Regina Vercauteren, aldaar geboren in 1850. Hun eerste kind, Jan Baptist, was toen juist twee weken oud, en werd door huwelijk gewettigd. Het gezin De Vos-Vercauteren woonde eerst te Gent in de wijk 'De Muide', die zich toen onder de druk van een grote bevolkingsgroei en opkomende industrialisering volop als woongebied aan het ontwikkelen was. Daar werd het gezin uitgebreid met Elisa Maria in 1873, en Petrus (Pierre) in 1878. In februari 1879 ging de familie De Vos te Sint-Amandsberg wonen, waar 'onze' Joannes Franciscus in 1880 en Helena Maria in 1881 werden geboren. Met Kerstmis 1883 verhuisden ze naar Eeklo, waar in 1884 hun zesde en laatste kind, Eleonora, het levenslicht zag.

Vader Charles de Vos kwam oorspronkelijk aan de kost als blikslager, later echter als schildersgast en vanaf 1882 begon hij wat bij te verdienen met een foortheater (een reizende kermiskraam). Dit weten we uit een aanvraag op zijn naam naar aanleiding van de 'halfvastenfoor' te Gent om er een barak met 3 m façade en 8 m diepte te mogen plaatsen. Charles de Vos stond in de bevolkingsboeken van Eeklo in de telling van 1890-1900 ingeschreven als reizend toneelspeler. Hij nam dit beroep definitief aan op aandringen van zijn oudste zoon, Jan-Baptist, die zijn droom om met een eigen theater te werken, in vervulling zag gaan.

Vanaf 1892 verzorgde de familie De Vos overal te lande optredens, vaak ter gelegenheid van plaatselijke kermissen, oorspronkelijk onder de naam 'Théâtre des enfants courageux'. Uit die tijd vonden we nog de hier afgebeelde affiche.

Bij één van die optredens beviel Frans' oudste zus Elisa, die inmiddels was gehuwd met Frederic de Meyer, van een zoon Marino (° te Veurne op 29 juli 1892). Het was een zware bevalling en Elisa overleed een maand later aan de gevolgen.

Frederic de Meyer was in 1867 geboren te Lille als zoon van Gentse ouders die op dat ogenblik in die Franse stad aan de kost kwamen, zoals duizenden verpauperde Vlamingen in de tweede helft van de 19e eeuw. Frederic had de ouderlijke woning op veertienjarige leeftijd verlaten en was begonnen als evenwichtskunstenaar bij de theaters van Libot, De Jonghe en Thijs. Rond 1890 was hij in dienst gekomen bij het kermistheater De Vos. Na de vroege dood van zijn vrouw Elisa hertrouwde hij in 1894 met Stephanie Rogez. Deze laatste kon niet zo goed opschieten met de schoonfamilie van Frederic, en beiden verlieten het bedrijf De Vos in de loop van 1901.

Frederic en Marino de Meyer hebben heel wat betekend voor de circuswereld in Vlaanderen. Marino (overleden te Gent in 1966) trouwde in 1916 met Leonie Minnaert. Zij bleven kinderloos, maar Leonie was de jongste zuster van Pierre Minnaert, de stichter van het circus Minnaert. Pierre de Meyer (1903-1986), een zoon uit het tweede huwelijk van Frederic, was indertijd heel bekend in Nederland als de clown Pietro in circus Van Bever, dat tot 1959 in binnen- en buitenland rondtoerde.

STAD KORTRIJK

Recht over de Goude Leeuwen.

THEATRE

DES

ENFANTS COURAGEUX

onder de Directie van den Heer CH. DEVOS

Heeft de eer het publiek kenbaar te maken dat hij in deze stad aangekomen is met een geheel nieuw gezelschap, bestaande uit de voornaamste Artisten, Gymnasten en Pantomime-Spelers.

PROGRAMMA DER VOORSTELLINGE

EXERCITIE OP DEN TELEPHONDRAAD

door Miss LOUISA, het grootste wonder der wereld.

EGYPSCHE GROEPEN EN PYRAMIEDEN

door 5 Gebroeders en 2 Gezusters.

DE JAPONEESCHE PERS

door Mijnheer LUVINUS.

E BAR FIXE OP HET STAANDE REK

door de Gebroeders EUGÈNE.

DE SLANGEN DER WOESTIJNEN

Buitengewone oefeningen door M. OSCAR.

De gevaarlijke stoelen en de onbegrijpelijke sprongen

door Twee Gebroeders.

De voorstellingen zullen opgeluisterd worden door de Clowns, die het publiek hartelijk zullen doen lachen.

Donderdag namiddag ten 3 ure:

GROOTE KINDER-EN FAMILIE-VOORSTELLING

Bij de Kinderen-Vertooning des Donderdags namiddag zijn de prijzen der plaatsen op alle rangen half geld voor Kinders en geleiders. Alle de Artisten zullen in deze voorstellingen medewerken.

GROOT TOMBOLA

TOT SLOT

GROOT BALLET-PANTOMIME.

Gedrukt bij G. Vanderbeeck, Voorstraat, 11, te Kortrijk.

Na het overlijden van Charles de Vos te Brugge op 11 september 1896, zetten de kinderen het kermistheater voort onder leiding van Jan-Baptist, de oudste zoon. Ze hadden intussen een kleine kiosktent van 15 meter doorsnede en brachten een bescheiden programma, waaronder een aantal nummers met paarden. Eind 1900 verhuisde weduwe Ida Regina Vercauteren met drie van haar kinderen (Frans, Helena en Eleonora) naar Aalst, pal in het centrum van die Vlaamse carnavalsstad.

In vaders voetsporen

Naar verluidt zou Charles de Vos zijn zoon Frans destijds hebben aangeraden om voor veearts te studeren, maar die zag eerder het schilderen en het circus als zijn toekomst. Of Frans ooit les heeft gevolgd aan een kunstacademie hebben we nog niet kunnen achterhalen. Dat hij van dieren, en in het bijzonder van paarden hield, waar hij ongelooflijk goed mee om kon gaan, blijkt uit het feit dat hij zich rond de eeuwwisseling ontpopte als een specialist in de paardendressuur. Het paard speelt ook in zijn schilderijen een prominente rol.

Op 13 februari 1901 trouwde Frans de Vos te Sint-Niklaas met Sophia Cleyman, aldaar geboren in 1877 als dochter van de schrijnwerker en 'foorreiziger' Josephus Cleyman en de vroedvrouw Maria Francisca Otthé. Na hun huwelijk gingen ze in Sint-Niklaas wonen.

▲ *Frans de Vos, Dorpsscène met paarden, 1916-18, olie op doek, 55x80 cm. Rechtsonder gesigneerd met de vermelding Baelegem. Collectie Gilda Neeve.*

Het gezin De Vos-Cleyman werd gezegend met twee dochters: Rachel Valentine, geboren te Sint-Niklaas op 17 maart 1902 en Jeanne(tte), geboren te Borgerhout op 22 april 1904. Intussen was het kermistheater De Vos, zoals in die tijd vele gelijkaardige initiatieven, uitgegroeid tot een echt circus, dat in 1904 verschillende voorstellingen gaf in Antwerpen en aangrenzende gemeenten: dat verklaart de geboorte van zijn jongste dochter in Borgerhout. Uit een aantal aanvragen, gericht aan het stadsbestuur en de gemeentelijke overheden, blijkt dat Frans de Vos als directeur van het circus fungeerde.

Eind november 1907 verhuisde het gezin van Sint-Niklaas naar Antwerpen. Weer wat later gingen ze in Balegem (wijk Gootje) wonen, gelegen in het grensgebied van de Vlaamse Ardennen. Balegem telde destijds ongeveer 3.100 inwoners. Daar had Frans een atelier ingericht dat diende om kermismateriaal te construeren. Hij had daartoe een tweetal schrijnwerkers in dienst genomen. Ook ontwierp hij er circusfaçades die hij rijkelijk beschilderde met aantrekkelijke en vrolijke taferelen.

Op 9 december 1913 overleed aldaar zijn moeder, Ida Regina Vercauteren.

Het circus De Vos bleef bestaan tot het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

Enkel voor eenige dagen in deze Gemeente

Cirque F. DE VOS

Zondag, Maandag en volgende dagen

GROOTE VOORSTELLINGEN

met optreden van geheel den troep bestaande uit

Paarden, Artisten, Rijders, Rijderessen, enz.

Bureel om 7 uren

Begin om 8 uren

PROGRAMMA :

Het Ruiterijk werk in snelheid door den heer JEAN	De 5 gebroeders Accrobaten zonder weerga
Luchtwerkzaamheid op den telegraafdraad door Mej. ELEONORA	Minzame werkzaamheden van den Slangenmensch
De gebroeders E. en F. op de vliegende Trapèze	Japoneesche Perche, door F. De Vos
De twee reacles Paarden in Vrijheid voorgesteld door M. Fr. De Vos	Het voetwerk door Frederik en Zoon
Talrijke Clowns en Domme August	De dubbele Trapèze door Khoy en Thoy, Equilibristen op alle voorwerpen. Komieken Dans
Henry, de koning der lucht	Het Koning Paard
Jufvr. H. De Vos, in hare oefeningen op 't ongezadeld paard	Barre Fixe

NIEUWS | De Draag Trapèze | NIEUWS

Tusschen de Werkzaamheden zullen de vermaarde Clowns, Tony en August het achtbaar publiek vermaken, met kluchtige Oefeningen (Scène Comique)

Tot slot Groote Pantomime

Prijzen der Plaatsen : Eerste Rang 1,00 fr. Tweede 0,60 fr. Derde 0,30 fr.

Kaarten te bekomen op voorhand van af 4 uren aan het Bureel

Alle avonden verandering van Werkzaamheden en Pantomime

N. B. De Voorstellingen zijn onder alle oogpunten zedig en bevatten niets strijdig men mag in volle vertrouwen deze vertooningen bijwonen.

Goedkoopste Drukkerij Henri VAN DEN BROECK-JACOBS, St. Janstraat, 65, AALST
Onmogelijke concurrentie
Al de vorms van Liekens, Programma's enz. blijven behouden voor de volgende bestellingen